

Біженці та шукачі захисту

У січні 2020 року молоді біженці з різних міст України зустрілися у Києві на дводенному семінарі з питань управління проектами та розвитку лідерських навичок. Раніше в 2020 році ця група ініціювала проект спрямований на соціальну інтеграцію та формування толерантності, який фінансується Регіональним бюро УВКБ ООН у Європі. Фото: УВКБ ООН.

Огляд

Біженці та шукачі захисту в Україні походять з понад **60 різних країн**, включаючи країни походження найбільшої кількості біженців, такі як Афганістан, Сирія та Сомалі, а також Російську Федерацію. Серед біженців є одинокі матері та жінки у вразливому становищі, неповнолітні діти без супроводу, особи з інвалідністю та люди, які пережили травматичний досвід. Україна пропонує дві форми захисту тим, хто втік від переслідувань та війни у власній країні та шукає захисту в Україні: [статус біженця та статус додаткового захисту](#). Незважаючи на те, що в Україні є законодавство у сфері захисту/притулку, та відповідальні державні установи, у процедурі залишаються слабкі місця, а матеріальні умови прийому не забезпечують належного рівня життя. Шукачі захисту не мають доступу до безкоштовної екстреної медичної допомоги. Держава не надає їм соціальної допомоги та не забезпечує курси української мови. Біженці та шукачі захисту скаржаться на дискримінацію у доступі до медичних послуг, освіти та працевлаштування. Ситуація ще більше ускладнилася із спалахом COVID-19, оскільки карантинні заходи негативно вплинули на малий бізнес, можливості працевлаштування та навчання.

Тим не менше, декому вдалося вивчити українську мову, знайти роботу, відкрити бізнес та інтегруватися, тоді як багато інших біженців та шукачів захисту, які не можуть повернутися до країни походження та перебувають у пошуках нового дома, висловлюють зацікавленість у вивченні української мови, шукають можливостей підтримати себе та інтегруватися в Україні, місці, яке вони хотіли б назвати домом.

Статистика

Кількість біженців в Україні (станом на 1 січня 2021)¹

2,255

Біженців та осіб, які потребують додаткового захисту

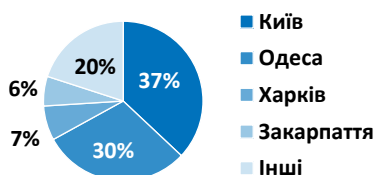
24%

Біженців та осіб, які потребують додаткового захисту це жінки та дівчата

17%

Біженців та осіб, які потребують додаткового захисту це діти

Приймаючі області

Країни походження

СНД: Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан (крім Російської Федерації)

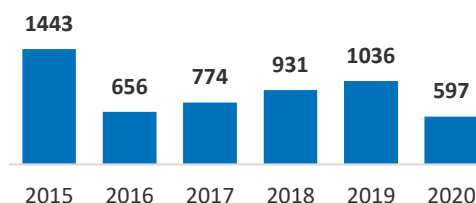
Тенденції

До початку конфлікту в 2014 році в середньому 1500 осіб щорічно зверталися із заявою про надання захисту в Україні. Більшість із них незаконно потрапляли в країну через східний кордон з Російською Федерацією. Кількість таких осіб різко впала після початку конфлікту. У 2019 році кількість нових заявників зросла на 11%, але залишалася низькою - 1036 осіб. У 2020 році кількість нових заявників зменшилася до 597 осіб через перекриття кордонів та зупинки в роботі відповідних державних установ, пов'язаних з COVID-19.

Лише близько 100 шукачів захисту на рік отримують один із двох статусів захисту в Україні. Якість процедури визначення статусу біженця протягом останніх кількох років поступово покращується. Тим не менше, рівень визнання залишається низьким, особливо надання статусу для шукачів захисту з Сирії.

Більшість шукачів захисту залишаються в процедурі протягом тривалого часу і в кінці терміну розгляду отримують відмови. За даними УВКБ ООН близько чверті шукачів захисту в Україні перебувають на її території протягом п'яти років і більше.

Нові заявники з 2015 по 2020

¹ Державна статистика - надана Державною міграційною службою України

Вплив COVID-19 на біженців

Закриття пунктів перетину кордонів вплинуло на доступ шукачів захисту на територію України та їх звернення із заявами про надання захисту. Для біженців та шукачів захисту, які проживають в Україні, пандемія COVID-19 створила додаткові ризики. Заходи, прийняті у контексті COVID-19 щодо продовження законного перебування іноземців, не поширювалися на шукачів захисту. Вони опинилися під загрозою стати недокументованими іноземцями або не мати дійсного документа, що збільшує їхню вразливість та створює додаткові проблеми для доступу до послуг, особливо медичних.

Ризики у сфері захисту для біженців та шукачів захисту в Україні, пов'язані з COVID-19

 Інформація	 Охорона здоров'я	 Засоби до існування	 Вищий ризик зараження
Обмеженість доступу до інформації про запобігання / реагування мовами, які вони розуміють.	Відсутність доступу до безкоштовного медичного обслуговування шукачів захисту; В даний час ці витрати покриває УВКБ ООН.	Втрачені джерела доходів у неофіційному секторі через закриття ринків. Це мало серйозний негативний вплив як на родини, так і на біженців без сім'ї.	Близько 300 шукачів захисту можуть одночасно розміщуватись у пунктах тимчасового розміщення біженців (ПТРБ), якщо вони не можуть дозволити собі орендувати житло.
Відповідь	Відповідь	Відповідь	Відповідь
<ul style="list-style-type: none"> УВКБ ООН та його НУО партнери підтримали громади біженців у перекладі інформації про запобігання та реагування на COVID-19 на мови, які вони розуміють. 	<ul style="list-style-type: none"> УВКБ ООН перерозподілило кошти для можливості покриття медичних витрат біженців та шукачів захисту. УВКБ ООН посилило свою адвокаційну роботу з державними органами щодо включення шукачів захисту до медичної системи України. 	<ul style="list-style-type: none"> УВКБ ООН надало додаткову фінансову допомогу вразливим шукачам захисту, щоб допомогти їм впоратися з наслідками COVID-19. НУО партнери УВКБ ООН перевели всі заняття з української мови в онлайн формат, щоб забезпечити безперебійний процес навчання. УВКБ ООН оплачує доступ до Інтернет тим шукачам захисту та біженцям, які регулярно відвідують заняття. 	<ul style="list-style-type: none"> УВКБ ООН надало засоби гігієни для підтримки осіб, які проживають у пунктах тимчасового розміщення біженців та сприяло наданню предметів гігієни від представників приватного сектору безпосередньо в ПТРБ, щоб підтримати їхню роботу у випадку надзвичайних ситуацій.

Діяльність УВКБ ООН

УВКБ ООН працює згідно зі своєю **Багаторічною стратегією захисту та пошуку довгострокових рішень із залученням багатьох партнерів**, яка окреслює план роботи УВКБ ООН в Україні на п'ять років (2018-2022 рр.). Стратегія включає в себе результати широких консультацій із різними зацікавленими сторонами.

Відповідь на пандемію COVID-19

У період з травня по грудень 2020 року, окрім своїх регулярних програм допомоги, УВКБ ООН в Україні надало фінансову допомогу вразливим шукачам захисту та біженцям для покриття нагальних потреб:

- Квітень:** одноразова мінімальна грошова допомога найбільш вразливим шукачам захисту для придбання засобів гігієни (209 родин).
- Травень:** грошова допомога була надана 532 родинам.
- Червень:** надано фінансову підтримку 25 особам, які отримали гранти на відкриття малого бізнесу у 2018-2019 роках, щоб утримати свій бізнес на плаву під час карантину та покрити операційні витрати.
- Травень-липень:** збільшення надання **гігієнічної допомоги в натуральній формі** для прибирання громадських місць у ПТРБ, де наразі мешкає 260 шукачів притулку та біженців. Надання засобів індивідуального захисту для осіб та родин,

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

УВКБ ООН та його партнери зафіксували збільшення вдвічі кількості дзвінків / електронних листів від біженців та шукачів захисту, які скаржились на те, що вони втратили роботу через карантинні заходи. Люди казали, **що не можуть платити за оренду та не мають грошей на утримання своїх родин**. Деякі громади біженців, наприклад Сомалійці, повідомили про свою високу залежність від грошових переказів з-за кордону. Громади опинилися не в змозі забезпечити навіть свої найосновніші потреби.

які проживають у ПТРБ, а також для працівників адміністрації ПТРБ.

- **Вересень:** **шкільна грошова допомога** була надана **80 родинам** для підтримки доступу до інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) дітей, які навчаються в режимі онлайн.
- **Грудень:** **допомогу з підготовки до зими** у розмірі трьох прожиткових мінімумів було надано **540 сім'ям**.

«До того, як я приїхав в Україну, я бачив сніг лише по телевізору. Коли я його вперше побачив, мені здалося, що це дуже красиво. Але в той же час дуже небезпечно. За низьких температур у нашій квартирі стає холодно, оскільки вікна не утеплені належним чином. Крім того, підлога стає холодною і це дуже погано для наших дітей, які сплять на матрацах на підлозі» (біженець із Сомалі).

Ця родина з шістьма дітьми втекла із Сомалі та звернулася із заявою про надання захисту в Україні. Пандемія COVID-19 ускладнила їхній фінансовий стан, оскільки більшість доходів надходила з неофіційного ринку праці. Для підтримки родини УВКБ ООН надало їм фінансову допомогу для покриття потреб, які зросли взимку. Читайте їхню історію повністю [тут](#). Фото: УВКБ ООН.

Захист біженців та шукачів захисту

Законодавство щодо біженців

Чинний закон про біженців в Україні все ще потребує вдосконалення і УВКБ ООН виступає за внесення змін до національного законодавства щодо надання захисту / притулку, щоб привести його у відповідність до міжнародних стандартів та стандартів Європейського Союзу (ЄС). Протягом 2019 року УВКБ ООН та його НУО партнери тісно співпрацювали з Державною міграційною службою (ДМС) стосовно перегляду чинного закону. У січні 2020 року УВКБ ООН офіційно опублікувало [свої коментарі до проекту нового закону](#)², отриманого від ДМС, висвітлюючи проблеми з питань захисту, які залишилися, а також вітаючи важливі вдосконалення. Згодом істотно переглянута версія законопроекту була зареєстрована в парламенті в квітні 2020 року у відповідь на що, УВКБ ООН [підготувало нові коментарі](#)³, в яких висловлюється більше занепокоєнь, зокрема щодо ризику затримання шукачів захисту, який збільшиться, якщо закон буде прийнятий в зареєстрованій версії. УВКБ ООН проводить обговорення з ДМС, парламентарями та організаціями громадянського суспільства, зокрема, в рамках Громадської ради з питань захисту прав мігрантів при Омбудсмені, яка також розробила коментарі до проекту закону. Україна мала Національний план інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, до українського суспільства до 2020 року, але він не був реалізований через відсутність фінансування.

- **Доступ до системи охорони здоров'я:** Наразі шукачі захисту не мають доступу до безкоштовного медичного обслуговування. Очікується, що вони будуть платити за медичні послуги за тими ж тарифами, що й інші іноземці. Більшість шукачів захисту не можуть собі цього дозволити. Разом з ВООЗ [УВКБ ООН виступає за надання шукачам захисту доступу до безкоштовної екстреної медичної допомоги](#). УВКБ ООН також виступає за те, щоб біженці та шукачі захисту у цьому сенсі отримували такі ж преференції, що і громадяни; наприклад, якщо громадянам із хронічними захворюваннями або віком старше 65 років пропонують вакцинацію, тоді так само її потрібно пропонувати і біженцям за тими ж критеріями.

² Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Коментарі до проекту закону України «Про надання захисту іноземцям та особам без громадянства», січень 2020 р. Режим доступу: <https://www.refworld.org.ru/topic/51dc06ab4,,5e61ebac4,0,,,html>

³ Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Зауваження УВКБ ООН до нової редакції проекту Закону України «Про надання захисту іноземцям та особам без громадянства» Режим доступу: <https://www.refworld.org.ru/docid/5ed4e0f14.html>

Моя дитина потребує термінової медичної допомоги. Якщо вона її не отримає, моя маленька дівчинка помре. Як шукач захисту, я не можу отримати безкоштовну медичну допомогу і повинен платити за її лікування, чого я не можу собі дозволити. Навіть ООН не може оплатити її лікування, бо лікарня не виставляє рахунки-фактури, а ціни для нас, шукачів захисту, такі ж як для іноземних бізнесменів. Нам потрібна допомога юристів. Наші документи розглядаються роками, а тим часом ми не маємо прав ні на що в цій країні» (Шукач захисту з Афганістану).

Наша родина вже деякий час чекає рішення стосовно нашої заяви про надання захисту. Оскільки ми не можемо отримати доступ до медичної допомоги, наші діти не мають щеплень. Молодша дитина не може ходити в садок без щеплень. Я не можу бути впевнений, що моїх старших дітей зарахують до школи (Шукач захисту з Таджикистану).

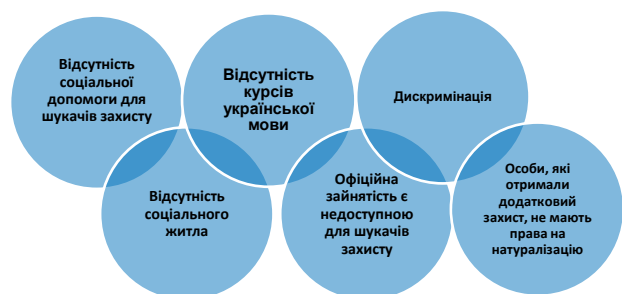
- Засоби до існування та гранти самозабезпечення:** У листопаді 2017 року УВКБ ООН в Україні розпочало програму надання фінансової допомоги біженцям та шукачам захисту, які хочуть відкрити власний бізнес або пройти професійне навчання для досягнення економічної незалежності. Станом на 2020 рік програмою скористалися 130 осіб. Багато з них започаткували малий фермерський бізнес, виробництво продуктів харчування, дрібне виробництво. Інші розпочали малий бізнес щодо пошиття одягу, виробництва меблів, графічного дизайну, салонів краси та барбершопів. *Фото праворуч: Баз, біженець з Афганістану, отримав грант на професійне навчання на курсах з дизайну меблів, а також з питань закупівлі обладнання. Після закінчення навчання Баз значно покращив якість своїх послуг та збільшив кількість клієнтів.*

- Захист на рівні громад** - це процес, завдяки якому УВКБ ООН підтримує громади у використанні власних знань і спроможності виявляти свої проблеми та самостійно знаходити рішення. В Україні громади біженців беруть участь у тренінгах, організованих УВКБ ООН з різноманітних тем, таких як мобілізація та розширення можливостей громад, управління НУО, реагування на сексуальне та гендерне насильство (СГН), доступ до процедури надання захисту, надання першої психологічної допомоги тощо. УВКБ ООН проводить тренінги з питань захисту та міграційних процедур та працює над створенням мережі параюристів у громадах. З початку своєї програми ініціатив з підтримки громад у 2018 році, УВКБ ООН сприяло 26 ініціативам громад біженців та профінансувало 18 проектів мирного співіснування біженців та приймаючих громад. У 2020 році УВКБ ООН створило робочу групу з питань захисту на рівні громад, яка залучає НУО партнерів та державних партнерів на центральному та регіональному рівнях.

- Мовні курси:** УВКБ ООН забезпечує базову мовну підготовку біженців та шукачів захисту та виступає за створення урядом сертифікованих державних курсів української мови. У 2018 році Міністерство освіти співпрацювало з партнерами щодо вдосконалення посібника, який використовується для навчання біженців. У 2020 році понад 130 біженців та шукачів захисту пройшли тренінги з життєвих навичок, які також включали мовну підготовку. У відповідь на запит громад біженців, УВКБ ООН надає допомогу високомотивованим біженцям та шукачам захисту для проходження інтенсивних мовних курсів.

Основні перешкоди на шляху інтеграції біженців в Україні:

- Доступ до працевлаштування:** УВКБ ООН та його партнери надають консультації біженцям та шукачам захисту щодо працевлаштування та доступу до ринку праці. Через партнерства, УВКБ ООН допомагає із доступом до проходження практики та інтернатури з подальшим працевлаштуванням; консультує з питань процедури нострифікації дипломів для розширення можливостей працевлаштування за спеціальністю. УВКБ ООН також надає допомогу з отриманням дозволів на працю та представляє інтереси біженців та шукачів захисту в Державній Службі Зайнятості на центральному та регіональному рівнях щодо включення біженців та шукачів захисту в державні програми перекваліфікації.
- Правова допомога:** УВКБ ООН надає безкоштовну правову допомогу через своїх НУО партнерів шукачам захисту для їх звернення за захистом, із доступом до їхніх прав на працевлаштування, медичні

послуги та одержання належних документів. Щороку близько 2 500 біженців та шукачів захисту отримують правову допомогу від УВКБ ООН та його партнерів.

Робота у партнерстві

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) працює в Україні з 1994 року. З моменту відкриття представництва в Україні УВКБ ООН співпрацює з державними органами на центральному та місцевому рівнях, з метою покращення національної системи надання захисту/притулку у відповідності до міжнародних стандартів, а також працює у напрямку посилення потенціалу національних НУО у сфері захисту прав біженців.

Центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги (БВПД): Починаючи з 1 липня 2015 року державні центри надання безоплатної вторинної правової допомоги працюють і є доступними для шукачів захисту під час процедури розгляду їхньої заяви про надання захисту. Однак фахівцям центрів надання безоплатної правової допомоги ще слід і надалі вдосконалювати спеціальні навички, необхідні для надання допомоги шукачам захисту та біженцям. Підтримка центрів БВПД з метою поступового розвитку їхнього потенціалу в сфері захисту є одним із стратегічних пріоритетів УВКБ ООН в Україні.

Державна міграційна служба України (ДМСУ): Департамент у справах іноземців та осіб без громадянства Державної міграційної служби є основним партнером УВКБ ООН в Україні. ДМС була створена в 2010 році як державна установа, координована Міністром внутрішніх справ. Через ДМС міністр реалізовує державну міграційну політику з питань боротьби з нелегальною міграцією, громадянства, реєстрації біженців та інших категорій мігрантів. ДМС несе відповідальність за реалізацію закону про біженців. Департамент у Києві координує роботу 12 територіальних управлінь. Рішення про надання захисту приймається на центральному рівні.

УВКБ ООН також співпрацює з [Державною прикордонною службою України](#); [судовою владою \(Верховним Судом України та Національною школою суддів України\)](#); [Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини](#); [Міністерством соціальної політики](#). Детальніше читайте Тематичний бюлетень УВКБ ООН [Партнерство з українськими органами владами](#).

В Україні чотири НУО партнери реалізують програми УВКБ ООН, спрямовані на захист та допомогу біженцям та шукачам захисту шляхом надання правової допомоги, соціальної допомоги, психосоціальної підтримки, адвокації та розбудови спроможності. Такими партнерами є: [Право на захист \(R2P\)](#), [Rokada](#) (у Києві та Київській області); [Право на захист \(R2P\)](#) (у Львові, Луцьку, Чернігові та Харкові); [Десяте Квітня](#) (в Одесі та Миколаєві); та [Міжнародний фонд добробуту та охорони навколишнього середовища \(NEEKA\)](#) в Закарпатській області.

КОНТАКТИ

Електронна пошта: ukrki@unhcr.org, Tel: +38 044 288-9710

ПОСИЛАННЯ

УВКБ ООН Представництво в Україні: www.unhcr.org/ua - Twitter: www.twitter.com/UNHCRUkraine

Facebook: www.facebook.com/UNHCRKyiv - Flickr: www.flickr.com/photos/unhcr_ukraine